

„Nes aš, tavo Viešpats Dievas, esu pavydus Dievas; tėvų
nuodėmės krenta ant jų vaikų iki trečios ir ketvirtos
kartos...“ – *Maldynas*

Haris Kliftonas

1939—1941

1

— **A**š vardu Haris Kliftonas.
— Suprantama, o aš — beisbolo žvaigždė Mažylis Rutas, — prisideddamas cigaretę atsakė detektyvas Kolovskis.

— Ne, — aiškino Haris, — jūs nesuprantate, įvyko baisi klaida. Aš — Haris Kliftonas, anglas iš Bristolio. Dirbau tame pačiame laive kaip ir Tomas Bradšou.

— Galėsi papasakoti savo advokatui, — pratarė detektyvas, galimai iškvėpdamas ir visą ankštą kamerą užtvindydamas dūmų debesiu.

— Neturiu advokato, — prieštaravo Haris.

— Jei būčiau pakliuęs į tokią bėdą, į kokią patekai pats, vaike, pasistengčiau prisikalbinti Seftoną Dželksą, nes jis — vienintelė tavo viltis.

— Kas tasai Seftonas Dželksas?

— Gal ir negirdėjai apie gudriausią Niujorko advokatą, — kalbėjo detektyvas, išpūtęs dar vieną dūmų kamuolį, — bet jis su tavimi susitiks rytoj, devintą valandą ryto; beje, Dželksas nekelia kojos iš savo kabineto, kol iš anksto nebūna apmokėta jo sąskaita.

— Bet... — pratarė Haris, kai Kolovskis plojo delnu į kameros duris.

— Žodžiu, kai rytoj rytą čia pasirodys Dželksas, — tęsė Kolovskis nepaisydamas Hario bandymo įsiterpti, — geriau būk parengęs įtikinamesnę istoriją nei ši — neva suėmėme ne tą žmogų. Imigraci-

jos skyriaus pareigūnui sakeisi esantis Tomas Bradšou; jei jam tokia versija tiko, tiks ir teisėjui.

Kameros durys atsilapojo, bet prieš tai detektyvas spėjo išpūsti dar vieną dūmų kamuolį; Haris pratrūko kosėti. Daugiau netaręs nė žodžio, Kolovskis išėjo į koridorių ir užtrenkė duris. Haris krito ant gulto prie sienos ir padėjo galvą ant plytos kietumo pagalvės. Jis įbedė akis į lubas ir susimąstė apie tai, kas nutiko: galų gale jis atsidūrė policijos nuovados kameroje, kitoje Žemės rutulio pusėje, ir yra kaltinamas žmogžudyste.

Durys prasivėrė ryto aušrai dar neprasisakverbus pro lango grotas ir nenušvietus kameros. Nors buvo labai ankstus metas, Haris gulėjo plačiai atsimerkęs.

Įėjo prižiūrėtojas su padėklų tokio maisto, kokio jokia labdaros organizacija nesiūlytų net skurdžiausiam valkatai. Palikęs padėklą ant nedidelio medinio staliuko, jis išėjo nieko nesakęs.

Haris metė žvilgsnį į maistą ir pradėjo žingsniuoti po kamerą. Sulig kiekvienu žingsniu jis vis labiau įtikėjo, kad ponui Dželksui paaiškinus tikrąją priežastį, kodėl pasikeista pavardėmis su Tomu Bradšou, greitai viskas bus sutvarkyta. Be jokių abejonių, griežčiausia bausmė, kurią jie galės jam pritaikyti, bus deportacija, o kadangi jis ir ketino grįžti į Angliją ir stoti tarnauti į karo laivyną, viskas susiklostys taip, kaip buvo sumanęs iš pradžių.

Be penkių devintą Haris sėdėjo ant gulto krašto nekantriai laukdamas pono Dželkso. Masyvios geležinės durys prasivėrė tik dvylika minučių po devintos. Prižiūrėtojui pasitraukus į šoną ir įleidus aukštą, elegantišką žilaplaukį vyriškį, Haris pašoko. Jo nuomone, vyriškis turėtų būti panašaus amžiaus kaip jo senelis. Ponas Dželksas vilkėjo tamsiai mėlyną dryžuotą dvieilį kostiumą, baltus marškinius, ryšėjo dryžuotą kaklaraištį. Pavargęs jo žvilgsnis bylojo, kad menkai kas begali jį nustebinti.

— Labas rytas, — pasisveikino jis santūriai nusišypsodamas Hariui. — Aš vardu Seftonas Dželksas. Esu vyresnysis Dželkso, Majerso ir Abernačio advokatų kontoros partneris; mano klientai ponas ir ponija Bradšou paprašė jums atstovauti per teismo procesą.

Haris pasiūlė Dželksui vienintelę kameroje buvusią kėdę, tarsi advokatas būtų senas jo bičiulis, užsukęs į Oksfordo bendrabučio kambarį išgerti puodelio arbatos. Pats Haris prisėdo ant gulto ir stebėjo advokatą; šis atsegė portfelį, išėmė geltoną bloknotę ir padėjo ant staliuko.

Iš vidinės kišenės Dželksas išsitraukė parkerį ir pasakė:

— Gal galėtumėte pradėti pasakoti nuo prisistatymo, kas esate, nes abu žinome, kad jūs — ne leitenantas Bradšou.

Jei Hario istorija ir nustebino advokatą, jis to neparodė. Palenkęs galvą jis uoliai viską rašėsi į geltoną bloknotę, o Haris vis dėstė, kaip nutiko, kad jam galiausiai teko nakvoti kalėjime. Baigęs pasakoti Haris įsivaizdavo, kad dabar visos bėdos neabejotinai baigsis, nes jam padeda vyresnysis advokatas, tačiau pakako išgirsti pirmą Dželkso klausimą:

— Sakote, kad plaukdamas „Kanzasos žvaigžde“ parašėte motinai laišką, kuriame aiškinote, kodėl prisiėmėte Tomo Bradšou tapatybę.

— Teisybė, pone. Nenorėjau, kad mama be reikalo kentėtų, bet kartu stengiausi, jog ji suprastų, kodėl taip drastiškai nusprendžiau.

— Taip, galima suprasti, kodėl manėte, kad pakeitęs tapatybę išspręsite svarbiausias problemas, tik nepagalvojote apie tai, jog jums gali kilti dar didesnių bėdų, — kalbėjo Dželksas.

Kitas jo klausimas Harį dar labiau nustebino.

— Ar prisimenate laiško turinį?

— Žinoma. Aš tiek daug kartų jį rašiau ir perrašinėjau, kad galiausiai pakartoti kone pažodžiui.

— Tada leiskite patikrinti jūsų atmintį, — paprašė Dželksas ir

daugiau nieko nepasakęs išplėšė lapą iš geltonojo bloknoto ir padavė Hariui kartu su parkeriu.

Haris kiek palūkėjo, prisimindamas tikslų tekstą ir ėmėsi parašyti laišką.

*Mylimiausioji mano mama,
padariau viską, kas tik mano valioje, kad ši laišką
gautum anksčiau, nei kas nors tau praneš, kad žuvau
jūroje.*

*Kaip pamatysi iš šio laiško datos, aš nenumiriau,
kai „Devonietis“ buvo paskandintas rugsėjo 4-ą. Iš
tikrųjų mane ištraukė iš vandens amerikiečių laivas,
aš tikrai esu gyvas. Tačiau nutiko taip, kad galėjau
priimti kito žmogaus tapatybę; aš taip ir padariau
vildamasis, kad tau ir Baringtonų šeimai atkris daug
bėdų, kurių jiems per tiek metų pridariau nė pats
nenutuokdamas.*

*Labai svarbu, kad žinotum, jog mano meilė Emai
nė trupučio nepriblėso; toli gražu. Bet nesijaučiu turįs
teisę tikėtis, kad ji visą gyvenimą nugyvens tuščiai
vildamasi, jog galbūt kada nors ateityje galėsiu
įrodyti mano tėvą buvus Arturą Kliftoną, o ne Hugą
Baringtoną. Taigi dabar ji galės kurti savo ateitį su kuo
nors kitu. Pavydžiu tam žmogui.*

*Artimiausiu metu ketinu grįžti į Angliją. Jei gausi
laišką nuo Tomo Bradšou, žinok, kad rašau aš.*

*Susisieksiu su tavimi, kai tik grįšiu į Angliją, o
dabar man telieka melsti, kad saugotum mano paslaptį
taip kruopščiai, kaip tiek metų saugojai savąją.*

Tavo mylintis sūnus Haris

Baigęs skaityti laišką, Dželksas dar kartą netikėtai užklupo Harij.

— Pone Kliftonai, ar laišką išsiuntėte pats, — paklausė, — ar atsakomybę perdavėte kam nors kitam?

Haris pirmą kartą sudvejojo ir nusprendė neminėti, kad paprašė daktaro Voleso išsiųsti laišką motinai po dviejų savaitių atplaukus į Bristolį. Jis baiminosi, kad Dželksas neįtikintų daktaro Voleso atiduoti laišką jam; tada mama niekaip nesužinos, jog jis vis dar gyvas.

— Laišką išsiunčiau išlipęs į krantą, — atsakė Haris.

Vyresnysis advokatas prabilo ne iš karto.

— Ar turite kokių nors įrodymų, kad esate Haris Kliftonas, o ne Tomas Bradšou?

— Ne, pone, neturiu, — nedvejodamas atsakė Haris skaudžiai suvokdamas: nė vienas žmogus, kuris plaukė „Kanzasas žvaigžde“, neturėjo jokios priežasties netikėti jį esant Tomą Bradšou, o vieninteliai žmonės, galintys patvirtinti jo tiesą, yra kitapus vandenyno, daugiau nei už trijų tūkstančių mylių, ir ilgai netrukus jiems visiems bus pranešta, neva Haris Kliftonas palaidotas jūroje.

— Gal ir galėsiu jums padėti, pone Kliftonai. Tik jei vis dar norite, kad panelė Ema Barington manytų, jog esate miręs. Jei taip, — kalbėjo Dželksas suktai šypsodamasis, — galiu jums pasiūlyti vieną sprendimą.

— Sprendimą? — pakartojo Haris, pirmą kartą viltingai nušvītęs.

— Bet jei tik sutiksite išlaikyti Tomo Bradšou tapatybę.

Haris tylėjo.

— Apygardos prokuroras nusprendė, kad Bradšou byla grįsta tik netiesioginiais įrodymais — vienintelis tikras įkaltis, kurio jie ir laikosi įsikibę, — tai faktas, jog jis išvyko iš šalies kitą dieną po žmogžudystės. Kadangi byla silpnai suręsta, jie sutiko pakeisti kaltinimus nužudymu į lengvesnius kaltinimus dezertyravimu iš ginkluotųjų pajėgų, jeigu tik pats prisipažinsite esąs dėl to kaltas.

— Bet kodėl turėčiau prisipažinti? — paklausė Haris.

— Galiu pasakyti tris svarias priežastis, — tarė Dželksas. — Pir-

ma: jei neprisipažinsite, greičiausiai šešerius metus praleisite kalėjime už tai, kad į Jungtines Valstijas patekote apgaulės būdu. Antra: vėl tapsite anonimas, ir Baringtonų šeimai neliks jokio pagrindo manyti jus esant dar gyvą. Trečia: Bradšou nori jums sumokėti dešimt tūkstančių dolerių, jei tik sutikssite užimti jų sūnaus vietą.

Haris akimirksniu suprato: taip gautų progą atsilyginti mamai už visą jos daugelio metų pasiaukojimą. Tokia didelė pinigų suma pakeistų jos gyvenimą — galėtų išsikelti iš mažojo dviaukščio namelio Varyklos gatvėje ir nebegirdėtų kiekvieną savaitę vis pasikartojančių nuompinigių rinkėjo beldimų į duris. Ji gal net galėtų mesti padavėjos darbą „Grand Hotel“ ir pradėti naują — lengvesnę — gyvenimą, nors Haris tuo abejojo. Vis dėlto prieš sutikdamas su Dželkso planais jis ir pats norėjo šio to paklausti.

— Kodėl Bradšou tėvai turėtų taikstyti su tokia apgaule? Juk dabar jie jau žino apie savo sūnaus žūtį jūroje.

— Ponia Bradšou žūtbut nori apginti Tomo vardą. Ji niekada nesusitaikys su mintimi, kad vienas jos sūnus galėjo užmušti kitą sūnų.

— Ar Tomas tuo ir kaltinamas... kaltinamas nužudęs brolių?

— Taip, bet, kaip sakiau, įrodymai labai nerimti, netiesioginiai, teisme jų tikrai nepakaks, todėl apygardos prokuroras nori pakeisti kaltinimus, bet tiktai jei sutiktumėte prisipažinti esąs kaltas padaręs menkesnį nusižengimą — dezertyravęs.

— O kuriam laikui mane galėtų nuteisti, jei su viskuo sutikčiau?

— Prokuroras ketina siūlyti teisėjui skirti vienerių metų bausmę, o jei gerai elgsitės, gal būsite paleistas po šešių mėnesių; šitai daug geriau nei šešeri metai, kurių galite tikėtis tvirtindamas esąs Haris Kliftonas.

— Bet vos tik įžengsiu į teismo salę, kas nors vis tiek supras, jog aš — ne Bradšou.

— Nemanųčiau, — atsakė Dželksas. — Bradšou yra iš Sietlo, iš

vakarinės pakrantės; nors jie pasiturintys, retai kada lankosi Niu-jorke. Tomas įstojo į karo laivyną būdamas septyniolikos; kaip pats žinote iš savo patirties, Amerikoje jo kojos nebuvo jau ketverius metus. Jei prisipažinsite esąs kaltas, teismo salėje tebūsate vos dvidešimt minučių.

— Bet kai tik prasižiosiu, visi supras, kad nesu amerikietis, juk taip?

— Todėl jūs ir neprasižiosite, pone Kliftonai.

Atrodė, rafinuotasis advokatas turi atsakymus į visus klausimus. Haris griebėsi dar vieno taktinio manevro.

— Anglijoje žmogžudysčių bylos visada pritraukia būrius žurnalistų, ir jau nuo ankstyvo ryto prie teismo rūmų rikiuojasi žmonės, vildamiesi nors akies krašteliu pamatyti kaltinamąjį.

— Pone Kliftonai, šiuo metu Niu-jorke tiriama keturiolika nužudymo bylų, įskaitant ir garsiąją „skerdiko žirkklėmis“ bylą. Manau, ši byla nesudomins net ir jauniklių reporterių.

— Man reikia laiko pagalvoti.

Dželksas dirstelėjo į laikrodį.

— Vidurdienį turime susitikti su teisėju Atkinsu, vadinasi, apmąstymams jums lieka kiek daugiau nei valanda, pone Kliftonai. — Jis pakvietė prižiūrėtoją atidaryti kameros durų. — Jei nutarsite nebesinaudoti mano paslaugomis, linkiu sėkmės, nes tada daugiau nebeapsimatsime, — pridūrė jis ir išėjo iš kameros.

Haris sėdėjo ant gulto krašto svarstydamas apie Seftono Dželkso pasiūlymą. Nors jis neabejojo šį sidabraplaukį advokatą turint savų ketinimų, šeši mėnesiai skambėjo kur kas maloniau nei šešeri metai; beje, prie ko dar jis galėtų šlietis, jei ne prie šio patyrusio teisininko? Gaila, Haris negali kelioms akimirksom užsukti į sero Valterio Baringtono kabinetą pasiklausti patarimo.